

Νέα Εστία 1 Φεβρ. 1986

Μαρίας Λαμπαδαρίδου-Πόθου: «Νικηφόρος Φωκᾶς», ιστορικό μυθιστόρημα.

Ὁ «Νικηφόρος Φωκᾶς» εἶναι τὸ τρίτο ιστορικό μυθιστόρημα, πού ἔγραψε ἡ κ. Μαρία Λαμπαδαρίδου-Πόθου, τοποθετημένο στὸν 10ο βυζαντινὸ αἰώνα, πού ἦταν αἰώνας μεγάλης μυστικοπάθειας ἀλλὰ καὶ ὠμῆς φιλοπόλεμης ἀγριότητος. Αὐτὲς ἀκριβῶς οἱ ἀντιθέσεις ἔκαναν τὸν ἴδιο τὸ Νικηφόρο Φωκᾶ ἓνα τραγικὸ πρόσωπο, διχασμένος καθὼς ἦταν ἀνάμεσα στὸν ὄρκο του ὡς μοναχοῦ καὶ στὸν ὄρκο του πού ἐπήγαξε ἀπὸ τὸ χρέος του πρὸς τὴν αὐτοκρατορία. Καὶ ἀνάμεσα στοὺς δύο αὐτοὺς ὄρκους τοποθετεῖται τὸ ἀσίγηστο πάθος του γιὰ τὴν ὁμορφὴ αὐτοκράτειρα Θεοφανώ.

Τὸ πρῶτο ιστορικό μυθιστόρημα τῆς κ. Μ. Λαμπαδαρίδου-Πόθου «Ἡ Μαρούλα τῆς Λήμνου» (μυθιστορηματικὴ βιογραφία γιὰ τὴν ἀκρίβεια) πού τὸ κρίνουμε ἀπὸ τούτη ἐδῶ τὴ στήλη ("Ν. Ε." τῆς 15-4-1987), διαδραματιζόταν στὴν ἰδιαιτέρη πατρίδα τῆς τῆς Λήμνο, εἴκοσι χρόνια μετὰ τὴν πτώση τοῦ Βυζαντίου, γύρω στὰ 1473-1478. Καὶ παράλληλα μὲ τὸ ἥρωικό κατόρθωμα τῆς Λήμνιας κόρης Μαρούλας, ἡ συγγραφεὺς δίνει μὲ γλαφυρὴ καὶ ἀναβλύζουσα γραφὴ τὰ αἰματηρὰ γεγονότα ἐκείνης τῆς ὀριακῆς στιγμῆς γιὰ τὸν ἑλληνισμό, ὅταν ἡ πτώση τῆς Βασιλεύουσας παρέσερνε στὴ δικὴ τῆς μοίρα καὶ τὴν ὑπόλοιπὴ Ἑλλάδα.

Τὸ δεύτερο ιστορικό μυθιστόρημα τῆς κ. Πόθου «Ἡ Δοξανάω», πού γράψαμε καὶ γι' αὐτὸ ἀπὸ τούτη ἐδῶ τὴ στήλη ("Ν. Ε." τῆς 1-9-91) ὑπῆρξε πρὸ ἄρτιο δομικά, μὲ στέρεη μυθιστορηματικὴ ἀρχιτεκτονική, μὲ πρόσωπα ζωντανά, γεμάτα πάθος καὶ αὐτοθυσία, πρόσωπα ἱστορικά καὶ φανταστικά, ἀρμονικά συνταξιοποιημένα, σὲ μιὰν ἀδιάσπαστὴ συ-

νοχή, όπως μᾶς παρουσιάζονταν σὲ σκηνές σφύζουσας ζωῆς. Τὸ μυθιστόρημα αὐτὸ εἶναι ἱστορικὰ τοποθετημένο ἀκριβῶς στὴ χρονικὴ περίοδο τὴν πρὶν ἀπὸ τὸ τρίτο τῆς ἱστορικῆς μυθιστορίας, τὸ «Νικηφόρο Φωκά», δηλαδή, τοποθετεῖται τὴν περίοδο 957-961, μὲ κεντρικὸν ἄξονα τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ Χάνδακα καὶ τῆς Κρήτης γενικὰ ἀπὸ τοὺς ληστοπειρατὲς Σαρακηνούς, πού πάνω ἀπὸ ἕνα αἰῶνα λυμαίνονταν τὸ νησί πού τὸ χρησιμοποιοῦσαν ὡς ὄρμητῆριο καὶ καταλήστευαν ἔτσι τὰ νησιά καὶ τὰ παράλια γεμίζοντας τὰ ἀμπάρια τῶν καραβιῶν τους μὲ σκλάβους.

Ὁ Νικηφόρος Φωκάς πού πρωταγωνιστοῦσε καὶ στὸ μυθιστόρημα αὐτὸ, πρὶν ἀκόμα στεφθεῖ αὐτοκράτορας, ὑπῆρξε στρατηλάτης ἀνίκητος καὶ ἀρχηγὸς τῆς σκληρῆς ἀπελευθερωτικῆς ἐκστρατείας.

Στὸ τρίτο τώρα μυθιστόρημα τῆς κ. Πόθου «Νικηφόρος Φωκάς», πού ἔρχεται σὰν φυσικὸς καρπὸς ἀπὸ τὸ δεύτερο μυθιστόρημά της, δίνει ὀλοκληρωμένα πιά τὸ πρόσωπο τοῦ ἥρωά της, πού τὸ σκιαγραφεῖ ἀδρά, ζωντανά, μὲ δύναμη, μὲ πάθος καὶ μὲ ἀγάπη. Ξεπερνώντας τὶς κλασικὲς φόρμες τῆς γραφῆς, ἡ κ. Πόθου μᾶς ἔδωσε ἕνα ἱστορικὸ μυθιστόρημα πολυεπίπεδο, μὲ λόγο ἀναβλύζοντα, μὲ καταστάσεις ζωῆς πού διαδέχονται ἀσθμαίνοντας ἢ μιὰ τὴν ἄλλη, πότε ξεμοναχιάζοντας καὶ μεγεθύνοντας μιὰν ἀκέραια στιγμή ζωῆς καὶ πότε διαγράφοντας μὲ γρήγορη ἐλλειπτικὴ ματιὰ τὰ ἱστορικὰ ἢ τὰ φανταστικά γεγονότα.

Ὁ Νικηφόρος Φωκάς, ὡς ἱστορικὸ πρόσωπο, εἶναι ἀπὸ τὰ πιά δύσκολα νὰ σκιαγραφηθοῦν μυθιστορηματικά. Γιατὶ ὑπῆρξε ἕνα «τραγικὸ» πρόσωπο, πού ὅπως τὸ τονίζει καὶ ἡ συγγραφεὺς, ὕστερα ἀπὸ τὶς σκληρὲς νικηφόρες μάχες του, φοροῦσε «τὸ τρίχινο ρούχο τοῦ μοναχοῦ» καὶ ζοῦσε τὶς δικές του ἀσκητικὲς ὥρες, βασανισμένος καὶ μόνος. Μὲ τὸ ἀσχημο, τὸ τραχὺ σῶμα του καὶ μὲ τὸ λυπημένο του πρόσωπο, ὅπως τὸ περιγράφει τόσο ζωντανά ἡ κ. Πόθου, ζοῦσε τὴν ἀγωνία του νὰ εἶναι συνεπὴς μὲ τὸν ὄρκο του πρὸς τὸν ἀγαπημένο του γέροντα Ἀθανάσιο τὸν Ἀθωνίτη νὰ καρεῖ μοναχὸς καὶ μὲ τὸν ὄρκο πού εἶχε δώσει ὡς αὐτοκράτορας. Ἀλλὰ πιά μυστικά, πιά βασανιστικά ἀκόμα, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, ζοῦσε τὸν ἀπελπισμένο του ἔρωτα γιὰ τὴν πανούργα αὐτοκράτειρα Θεοφανώ, πού τυφλωμένος καθὼς ἦταν ἀπὸ τὸ πάθος του γι' αὐτὴν τὴν παντρεύτηκε, ἀλίμονο, γιὰ νὰ τὸν καταστρέψει. Στις 16 Αὐγούστου τοῦ 963 στέφτηκε αὐτοκράτορας στὴν Ἁγία Σοφία, μὲ τὸ λαὸ νὰ παραλήρει στοὺς δρόμους τῆς Βασιλεύουσας καὶ νὰ τὸν ἀποθεώνει. Ἀλλὰ στις 10 Δεκεμβρίου τοῦ 969 θὰ δολοφονηθεῖ προδομένος ἀπὸ τὸν ἀκριβό του φίλο Ἰωάννη Τσιμισκῆ, μὲ τὴ συνενόχη τῆς ἀδίστακτης Θεοφανῶς, πού τόσο τὴ λάτρεψε.

Αὐτὲς τὶς βίαιες καταστάσεις, τὰ ὄρμητικὰ πάθη, τὶς ἔντριγκες τοῦ Ἱεροῦ Παλατίου, ὅλα αὐτὰ ἡ κ. Μ. Πόθου τὰ ἔδωσε μὲ γραφὴ ρωμαλέα, μὲ περιγραφὲς δυνατές, μὲ κυριαρχημένη ἰσορροπία, μὲ γλώσσα ζωντανὴ καὶ σφριγηλή. Εἶχε στὰ χέρια της ἕνα πλουσιότατο ἱστορικὸ ὕλικό καὶ τὸ μυθοποίησε μὲ μαστοριά καὶ προπαντὸς μὲ ἀνθρωπιά. Διαβάζοντας τὸ βιβλίό τοῦτο σοῦ μεταδίδεται ἡ ἀνάσα τῆς ζωῆς πού κυλά, ἡ συγκίνηση, τὸ πάθος,

ἡ ἀγιότητα. Κι ἀκόμα, ἡ συγγραφεὺς μᾶς δίνει ἐκείνες τὶς τεράστιες ἐκστρατείες στὸν Ταῦρο καὶ στὴν Κιλικία, στὴ Συρία, καὶ στὸ Χαλέπι καὶ στὴν Ἀντιόχεια, καὶ μᾶς τὶς περιγράφει τόσο ζωντανὰ καὶ γλαφυρά, πού γίνονται παρούσα ζωὴ, πρόσωπα κοντινά μας, τόποι ὅπου μπορούμε νὰ περπατήσουμε μὲ τὴ φαντασία μας. Ἴδου ἕνα χαρακτηριστικὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίό: «Φεβρουάριος τοῦ 962. Ὅλη μέρα τὸ χιονόνερο δὲ σταμάτησε κι ἕνας ἀνεμὸς παγωμένος κρουσταλλιάζει τὰ νερά. Στὸν ἀπέραντο καταυλισμὸ τοῦ Νικηφόρου, οἱ ἄνδρες φοροῦν κατάσαρκα τὰ παχιά, λερά δέρματα καὶ μεθοκοποῦν ὕστερα ἀπὸ τὶς νίκες τους. Γελοῦν τραχιὰ καὶ μοιάζουν πιά βάρβαροι, αὐτοὶ πού πολέμησαν γιὰ τὸ Σταυρὸ καὶ γιὰ τὸν βασιλεῖα, πιά ἀνελέητοι, σάμπως ἡ ὄσμη τοῦ αἵματος καὶ τῆς σάχτης νὰ τοὺς ἐξάπτει τὴ σάρκα, κι οἱ τρυφερὲς κόρες τοῦ Ἰσλάμ κλαῖνε καὶ βογκοῦν στὰ χέρια τους καὶ κρῦβουν κάτω ἀπὸ τὰ δάκρυα τὸ δηλητήριό τους... Ὁ Νικηφόρος μόνος στὴ σκηνή. Φορᾷ τὸ ἀγαπημένο ρούχο τοῦ μοναχοῦ, τὸ ποτισμένο ἐρημικοῦς παραδείσους, τὸ φορᾷ κατάσαρκα καὶ πέφτει καταγῆς, πάνω στὸ παγωμένο κρουσταλλιασμένο χῶμα...»

Τὰ πρόσωπα τῆς ἱστορίας δένονται ἀρμονικὰ μὲ τὰ πρόσωπα τῆς φαντασίας, συνυπάρχουν φυσικὰ καὶ ἀβίαστα στὴ ροὴ τῆς πλοχῆς, ἀποτελοῦν ἕνα ἀρράγιστο σύνολο μύθου καὶ ἱστορίας, μὲ ζωντανὴ περιρρέουσα ἀτμόσφαιρα ζωῆς, μὲ συγκινήσεις καὶ ψυχικὲς καταστάσεις πού θὰ μπορούσαν νὰ ἦταν σύγχρονες, νὰ ἦταν δικές μας. Ἐτσι, πιά στὸ Νικηφόρο Φωκά κινεῖται ὁ νεαρὸς πολεμιστὴς ἀπὸ τὴν Λῆμνο Θεοδόσιος Σγουρομάλλης, μὲ τὴ λυρική ψυχὴ καὶ τὸ σημάδι τῆς ὄχρας στὸ μέτωπο, αὐτὸ πού φέγγει στίς ἐξαιρετικὲς στιγμές. Καὶ πιά στὸ Θεοδόσιο κινεῖται ἡ ἀγαπημένη του Ἄγαρ, ἡ ὁμορφὴ κόρη τοῦ Ἰσλάμ, πού θὰ γίνει χριστιανὴ γιὰ τὴν ἀγάπη της πρὸς τὸν ξανθὸ Ρόδο καὶ θὰ ὀνομαστεῖ Ρόδο τοῦ Θεοῦ, ἡ Ρόδο μὲ τὴ σάρκα τῆς ἐυωδιάς, πού γεννήθηκε στὸν Χάνδακα ἀπὸ μητέρα κρυπτοχριστιανή. Οἱ δυὸ αὐτοὶ νέοι, ὁ Θεοδόσιος καὶ ἡ Ἄγαρ ἢ Ρόδο θὰ ἀπλώσουν μιὰ γέφυρα ἀγάπης πάνω ἀπὸ τοὺς ποταμούς τοῦ αἵματος πού χωρίζουν τὸ Σταυρὸ καὶ τὸ Ἰσλάμ.

Τὸ μυθιστόρημα αὐτὸ τῆς κ. Μαρίας Λαμπαδαρίδου-Πόθου μὲ τὰ πλούσια ἱστορικὰ στοιχεῖα πού διαθέτει, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ τόσα πλαστικά στοιχεῖα πού μᾶς προσφέρει ἀποτελεῖ ἕνα καλὰ ἰσοζυγιασμένο καὶ ἰσορροπημένο μυθιστόρημα, ἐνῶ ἡ ὀριμη καὶ γλαφυρὴ γραφὴ του τὸ κάνουν νὰ διαβάζεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἴσαμε τὸ τέλος μὲ μεγάλο ἐνδιαφέρον. Ἐνα βιβλίό πού ἐγγράφεται σίγουρα στὸ ἐνεργητικὸ τῆς κ. Πόθου.

E. N. ΜΟΣΧΟΣ

Κώστα Ε. Τσιρόπουλου: «Ἡ ὑπόθεση τοῦ Ἀνθρώπου».

Ὁ ὑπότιτλος τοῦ βαθυστόχαστου βιβλίου τοῦ πλέον ἐναργεῶς ἀπὸ τοὺς πνευματικὸς ἀνθρώπους πού διαθέτουμε σήμερα, τοῦ κ. Κώστα Ε. Τσιρόπουλου, εἶναι «Ἀποτίμηση τοῦ Εἰκοστοῦ Αἰῶνα — Δοκίμιο». Ἄς μείνουμε, πρὸς στιγμή, στὴν τε-

Νέα Ἔστια 1 Φεβρουάριου 1996